

Література:

1. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17.07.1997 № 469/97-ВР. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80/print1349285421362908>.
 2. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України "Про сільськогосподарську кооперацію : Постанова Верховної Ради України від 16.10.2012 № 5416-VI. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5416-17/print1349285421362908>.
 3. Федорович В. Правові основи створення та діяльності сільськогосподарських кооперативів в Україні. – Львів, 1998. – 144 с.
 4. Ожелевська Т.С. Теорія та правові аспекти кооперації. – К.: Аграрна освіта, 2000. – 136 с.
 5. Гончаренко В. В. Становлення світової системи кредитної кооперації: теорія, методологія, практика / В. В. Гончаренко : Автореф. дис... д-ра екон. наук. – К., 2002. – 35 с.
 6. Бабаєв В. Ю. Формування інноваційної інфраструктури в аграрному секторі економіки України / В. Ю. Бабаєв // Теорія та практика державного управління. – 2011. – №4(35). – С. 161-168.
 7. Котляров И. Д. Экономическая сущность аутсорсинга / И. Д. Котляров // Экономика. – 2010. – №2. – С. 24-26.
 8. Львова Т. Н. Использование технологии аутсорсинга в коммерческой деятельности торговых сетей / Т. Н. Львова, И. А. Семенова // Вестник Удмуртского университета. Экономика и право. – 2010. – Вып. 4. – С. 40-45.
 9. Шимко О. В. Аутсорсинг – як сучасний інструмент підвищення ефективності бізнесу / О. В. Шимко. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvse/2010_2/27.pdf.
- Рецензент – д. е. н., професор Ульянченко О. В.*

УДК 631.11

ІННОВАЦІЙНІ ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ АПК

Богдан С.В., аспірант

*Центр досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України;*

Ітченко Д.М., викладач

Чернігівський державний інститут економіки і управління

У статті розглянуто інтеграційні процеси системи управління програмами регіонального розвитку галузі АПК. Запропоновано багаторівневу структуру процесу інтеграції, а також обґрунтовано доцільність формування сучасних інтегрованих підприємницьких структур Чернігівщини, зокрема заготівельно-збутових кооперативів, які консолідують зусилля виробників і переробників молока та органів місцевого самоврядування в напрямку розширення потужностей молочного виробництва та врегулювання цінової політики на ринку молочних продуктів.

In the article the integration processes of agro-industrial complex regional development programs management system are examined, the multilevel structure of integration process is suggested. The appropriateness of modern integrated business structure forming in Chernihiv region is proved, in particular forming of store-market cooperative companies, which consolidate the milk producers and processors and local government administration efforts in order to increase the dairying capacity and to adjust price policy in the dairy products market.

Постановка проблеми. Сільське господарство є однією з провідних галузей економіки як України, так і Чернігівської області. У сучасних умовах

розвитку економічних відносин вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники не в змозі ефективно конкурувати на ринку продовольства, що пов'язано з сезонністю виробництва, великим вартісним розривом між продукцією промисловості та сільського господарства, низьким рівнем нормативно-правового регулювання. Частково ця проблема може бути вирішена за рахунок більш активного співробітництва виробників сільськогосподарської сировини, наприклад, молока та підприємств харчової промисловості.

Глобальні інтеграційні процеси, які відбуваються і охоплюють усі галузі економіки України та її регіонів, призводять до появи різноманітних організаційно-правових форм об'єднань підприємств. За оцінками вчених, найбільш перспективними з позицій конкурентоспроможності є об'єднання, пов'язані як з виробництвом, так і з переробкою та реалізацією аграрної продукції, фінансовим забезпеченням [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтеграційні форми об'єднань підприємств у не сприятливому економічному середовищі можуть вирішити питання підвищення продуктивності та якості продукції, а також сприятимуть інноваційному розвитку. В працях вітчизняних та зарубіжних авторів розглядаються наступні форми об'єднань підприємств: асоціації, корпорації, кооперативи, консорціуми, концерни, трести, картелі, союзи, фінансово-промислові групи, холдингові структури [1, 3, 6].

Постановка завдання. Цілями даної публікації є представлення процесу інтеграції системи управління програмами регіонального розвитку підприємств галузей АПК, а також визначення перспектив формування сільськогосподарських кооперативів для власників особистих селянських господарств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес реалізації державних цільових програм розвитку агропромислового комплексу повинен вирішувати великий об'єм задач на відповідних рівнях управління (рис. 1):

- рівень управління агропромисловим розвитком регіону;
- рівень управління агропромисловим розвитком району, який містить задачі, що повинні вирішуватись на районному рівні;
- рівень аграрних виробників, який включає в себе державні підприємства, кооперативні об'єднання, акціонерні товариства, фермерські та особисті господарства, на яких вже безпосередньо реалізуються відповідні програми та проекти.

Для успішної реалізації задач головним управлінням агропромислового розвитку через реалізацію регіональних програм та проектів у районних управліннях необхідно створити проміжний функціональний рівень управління інтеграцією програм. У свою чергу, для досягнення максимального ефекту від реалізації державних програм та проектів на відповідних підприємствах районів слід створити ще один проміжний рівень так званого оперативного управління процесами виконання програм.

Запропонована структура інтеграції системи управління програмами складається з визначення місії, управління архітектурою та стратегією програми, а також з процесів управління оцінками системи управління в програмі.

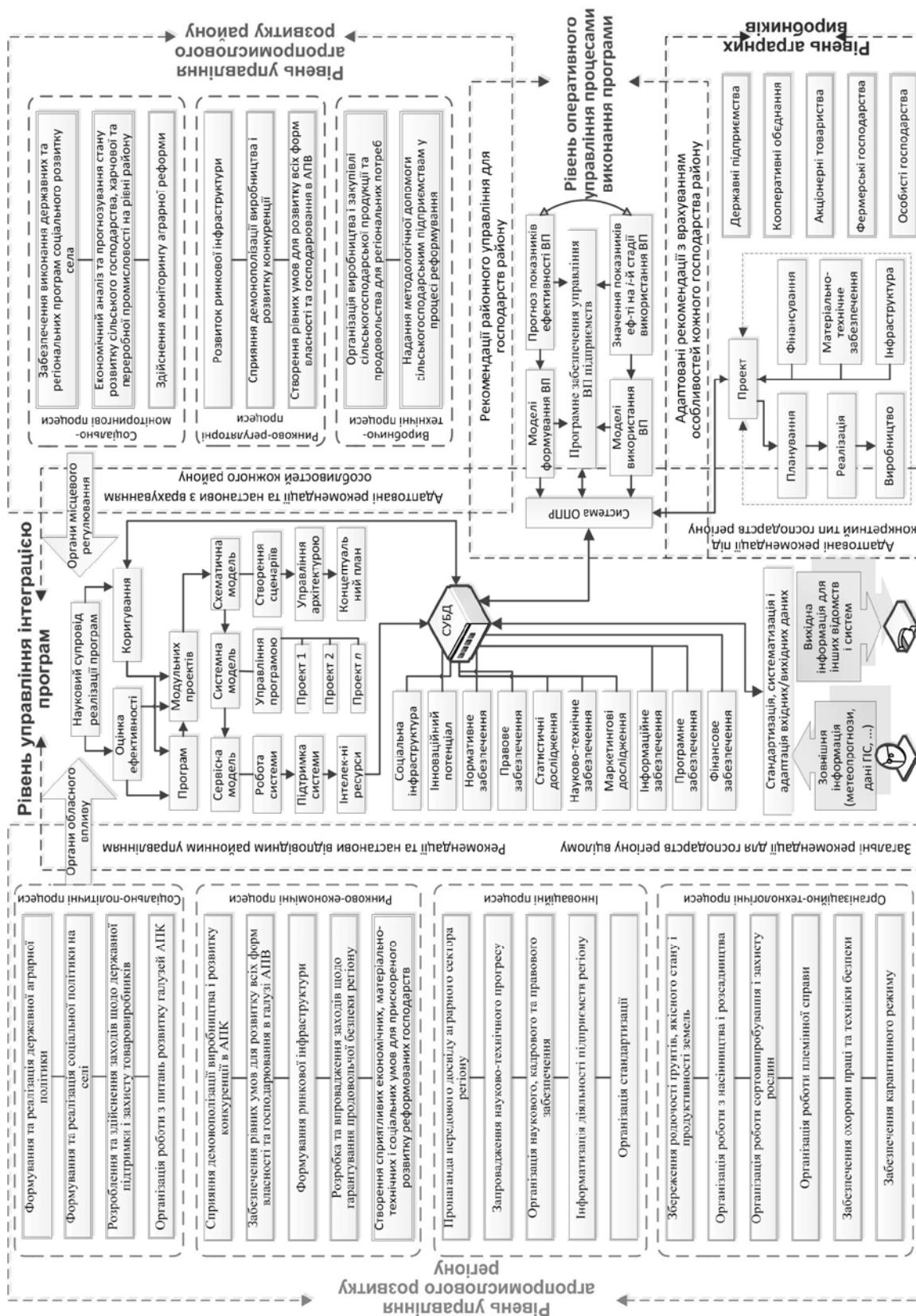

Рис. 1. Інтеграційні процеси в системі управління проектами регіонального розвитку АПК

Місія формується в сценарії через інтерпретацію суті місії регіональних програм у найбільш перспективному напрямку з використанням розвитку структури цінності для адаптації програми в більш прийнятний вид для районних управлінь та господарств загалом.

Управління архітектурою інтеграційних процесів включає структурування розробленої програми, контроль над виконанням дій в рамках програ-

ми, реалізацію її функціональності, забезпечення підсистем програми баченням майбутнього бажаного стану для отримання цінностей регіональної програми розвитку. Розробка та затвердження концептуального плану – це останній етап управління архітектурою інтеграційних процесів.

Необхідно відмітити, що оцінка системи управління інтеграцією регіональних програми спочатку здійснюється за схематичною моделлю, потім за системою і, врешті-решт, за сервісною моделлю. Зокрема, оцінка повинна проводитись з позиції цінностей, оточення, економічної ефективності і невизначеності.

Зрозуміло, що інтеграційні процеси потребують наукового супроводу, який повинен здійснюватись протягом всього часу реалізації регіональних програм та модульних проектів розвитку АПК, що включає в себе розробку переліку заходів із впровадження тих чи інших методів і моделей управління, які визначаються стосовно відповідних етапів реалізації поставлених завдань проекту. Також оцінка ефективності програми дає підстави для прийняття управлінських рішень стосовно подальшого розвитку або припинення проекту, коригування існуючих напрямів проектної діяльності.

Розглянемо детальніше наступний вузол інтеграції системи оперативного управління процесами виконання програми. За рахунок використання спеціальних управлінських підходів можна підвищити ефективність і раціональне використання наявного виробничого потенціалу (ВП) конкретного підприємства на відповідному часовому етапі реалізації проекту.

Спираючись на прогнозовані показники ефективності ВП, значення цих показників на відповідній стадії використання ВП за допомогою розрахунків, виконаних у спеціальних чи стандартних програмних засобах, можна створити відповідно моделі формування та моделі використання ВП [8]. Базуючись на цих моделях, а також аналізуючи відповідну накопичену інформацію бази даних (СУБД), представлений на рис. 1 елемент системи оперативного прийняття проектних рішень (система ОППР) дозволить вносити відповідні, а головне своєчасні, зміни у процеси реалізації проектів відповідними сільгоспвиробниками.

Отже, побудована система оперативного управління програмами розвитку дає можливість накопичувати інформацію стосовно всіх необхідних показників ефективності, а також застосовувати організаційні, економіко-математичні, аналітичні та статистичні розрахунки, що дозволяє забезпечити адекватність моделей прогнозування показників ефективності.

Крім вищенаведених підходів стосовно процесів інтеграції системи управління проектами на регіональному та районному рівнях, слід звернути увагу на процеси, які виконуються на рівні підприємств.

Оскільки при розробці та реалізації проектів регіонального розвитку виникають складності щодо забезпечення їх фінансовими, технічними та технологічними ресурсами, з'являється потреба у створенні систем кооперації.

Створення та функціонування в АПК інтегрованих об'єднань за участю фінансового, промислового капіталу та іноземних інвесторів – найкоротший шлях виведення сільського господарства України та її регіонів на рівень найбільш розвинених в аграрному відношенні країн [5].

Ефективність виробництва продуктів харчування за роки незалежності в Україні не лише не підвищилася, а навпаки знизилась. Відбувся тотальний занепад молочного скотарства, внаслідок чого воно опинилося в кризовому стані. В цілому за 2011 рік виробництво молочних продуктів в Україні скоротилося на 5%. В усіх категоріях господарств Чернігівської області за двадцять років відбулося майже дворазове зменшення обсягів виробництва молока, а у сільсько-господарських підприємствах обсяги виробництва молока зменшилися більше, ніж у п'ять разів (табл. 1, рис. 2) [2].

Таблиця 1

Динаміка показників виробництва та реалізації молока у Чернігівській області

Назва показника	Роки					
	1990	1995	2000	2009	2010	2011
Обсяги виробництва молока, тис. тон, в т. ч.	1254,9	869,4	601,1	591,8	581,1	578,4
- у сільськогосподарських підприємствах	901,6	505,6	198,5	185,3	193,8	196,0
- у фермерських господарствах області	-	1,4	0,7	9,3	11,9	15,7
- у господарствах населення області	353,3	363,8	402,6	406,5	387,3	382,4
Питома вага виробництва молока господарствами населення, %	28,2	41,8	67,0	68,7	66,6	66,1
Обсяги реалізації молока, тис. тон	905,6	386,6	154,8	156,3	166,6	195,1
Товарність молока, %	72,2	44,5	25,7	26,4	28,7	33,7
Поголів'я корів, тис. голів	455,5	405,4	258,1	147,5	140,6	136,0
Середній річний надій молока від однієї корови у с.-г. підприємствах, кг	2676,0	1868,0	1469,0	3560,0	3789,0	3825,0
Середній річний надій молока від однієї корови у господарствах населення, кг	2671,0	2585,0	2875,0	4078,0	4240,0	4494,0

Джерело: складено авторами на основі даних [2]

З таблиці видно, що останніми роками збільшується виробництво молока у фермерських господарствах, але їх обсяги незначні. Молочне скотарство фермерських господарств малорозвинене і не впливає на рівень розвитку молочної галузі області.

Ринкові перетворення в агропромисловому комплексі спричинили тенденцію до нарощування в молочному тваринництві питомої ваги господарств населення. Конкурентна боротьба за ринок молочної сировини і зростання на неї цін зменшили кількість молокопереробних підприємств з 643 у 1990 році до 230 у 2011 році. У даній ситуації залишається проблема щодо недостатнього поєднання інтересів суб'єктів господарювання молокопродуктового підкомплексу – виробників молока, молокопереробних підприємств та суб'єктів реалізації молока й молочної продукції. Економічний механізм, що діє в Україні та її регіонах, не сприяє стабілізації та зростанню ефективності функціонування молокопереробних підприємств і потребує удосконалення [4].

Саме тому, на думку авторів, необхідно поліпшувати організацію заготівлі молока в господарствах населення області через молокоприймальні пункти, відновивши функціонування багатьох з них та створивши нові, насамперед у селах віддалених від районних і промислових центрів, а також одним із основних стратегічних напрямків збільшення обсягів молочної сировини є розвиток заготівельно-збутових (молочарських) кооперативів на базі великих підприємств.

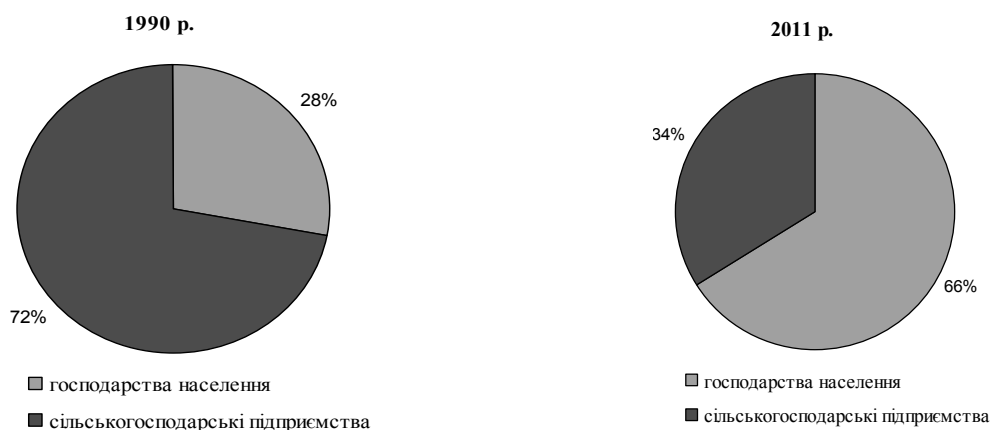

Рис. 2. Структура виробництва молока Чернігівської області [2]

Для прикладу можна розглянути ПАТ «Чернігівський молокозавод» – найпотужніше молокопереробне підприємство області. Авторами статті у 2010 р. було проведене анкетне опитування п'яти великих підприємств м. Чернігова з метою дослідження коопераційних зв'язків великого та малого бізнесу і їх впливу на інтеграційні процеси інноваційного розвитку регіону, серед яких ПАТ «Чернігівський молокозавод». Результати дослідження показали, що підприємство є інноваційно-активним, адже протягом останніх 5 років там відбувалося впровадження нових технологій, переробка нових видів молочної продукції та розширення географії збуту.

Також, в ході опитування було встановлено, що підприємство має широку мережу зв'язків із «зовнішніми» малими підприємствами: приймальні пункти Чернігівського, Куликівського, Ріпкинського районів, більшість торгових магазинів та ринків, оптові споживачі молочної продукції. Малі підприємства в результаті коопераційних зв'язків отримують послуги з ведення звітної документації, навчання персоналу, сприяння в отриманні кредитів, дозвіл на використання торгової марки підприємства. А в свою чергу, ПАТ «Чернігівський молокозавод» – допомогу в здійсненні виробничої та інноваційної діяльності.

В Україні взагалі та Чернігівській області зокрема відбувається формування посередницьких структур, які не стимулюють зростання виробництва молока, а навпаки пригнічують його. Скуповуючи молоко у виробників за низькими цінами, посередники реалізують його молокопереробним підприємствам з великою націнкою. Значні прибутки залишаються у кишенях посередників. Таким чином, забезпечення потреби населення у молоці та молочній продукції залежить від поєднання інтересів суб'єктів господарювання молокопродуктового підкомплексу – виробників молока, молокопереробних підприємств та суб'єктів реалізації молока й молочної продукції. Для збільшення обсягів молочної сировини по Чернігівщині молокопереробним підприємствам пропонується (у даному випадку ПАТ «Чернігівський молокозавод»), за підтримки органів місцевого самоврядування, формування молочарських кооперативів, до складу яких входили б сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, господарства населення [4].

Таким чином, великі і дрібні форми сільськогосподарського виробництва в своєму розвитку повинні не протиставлятися, а взаємно доповнювати одна одну. Зокрема, сільськогосподарські підприємства і фермерські господарства

повинні надавати різноманітні послуги (технічне, зооветеринарне і транспортне обслуговування, послуги підсобних виробництв тощо) особистим селянським господарствам. Досконалішою формою взаємовідносин сільськогосподарських підприємств, фермерських та особистих селянських господарств є їх кооперування з метою виробництва продукції, її переробки і збуту [7].

Висновки. Підсумовуючи викладений матеріал, слід зазначити, що інтеграційні процеси системи управління проектами регіонального розвитку галузей АПК – це багатогранний процес, який повинен відбуватися із використанням наукових методів збору, оцінки, обробки, систематизації, аналізу й узагальнення даних, що дозволить визначити цілі, завдання, очікувані результати, ресурси, які використовуватимуться для їх досягнення, а також розроблювати відповідні плани дій, систему моніторингу й оцінки окремих етапів проектної діяльності та програми загалом.

Також найважливішою умовою активізації діяльності підприємств АПК Чернігівщини може стати розвиток інтеграційних процесів як найважливішого чинника стабілізації економіки у сфері виробництва та переробки с/г продуктів, зокрема молока, спрямованих на ефективне поєднання діяльності сільськогосподарських товаровиробників різних форм власності та промислових підприємств, зацікавити їх в одержанні високого кінцевого результату. За таких умов потрібно формувати інтегровані структури із включенням до них сільськогосподарських, переробних, обслуговуючих, торгівельних підприємств, банківських установ, інших юридичних і фізичних осіб, включаючи зарубіжних, з метою встановлення стабільних технологічних та економічних зв'язків між учасниками інтегрованого формування.

Література:

1. Аксьонова О. В. Особливості контрактації молочної сировини інтеграційних об'єднань / О. В. Аксьонова // Розвиток агробізнесу в Україні : проблеми, пріоритети, перспективи : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвячені 10-річчю факультету аграрного менеджменту (Україна, м. Житомир, 25-27 березня 2010 р.). – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 167-170.
 2. Ашихміна Д. І. Статистичний щорічник «Чернігівщина-2011» / Д. І. Ашихміна. – Чернігів : Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Чернігівській області, 2011. – 479 с.
 3. Березівський П. С. Регіональні особливості формування нових виробничих сільськогосподарських структур різних організаційно-правових форм господарювання як неінвестиційний чинник інтенсифікації сільського господарства / П. С. Березівський, Н. П. Осова // Агросвіт. – 2008. – № 19. – С. 8-13.
 4. Гнатенко Є. П. Стратегія збільшення обсягів сировинних ресурсів на молокопереробних підприємствах [Електронний ресурс] / Є. П. Гнатенко. – Режим доступу : <http://investycii.org/investuvanya/naukovi-publikatsiji/pro-formy-ob-jednan-pidpryjemstv-u-silskomu-hospodarstvi-ukrajiny.html>.
 5. Ніценко В. С. Про форми об'єднань підприємств у сільському господарстві України / В. С. Ніценко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 6. – С. 99-101.
 6. Родіонова Ю. М. Особливості розвитку сировинної бази вітчизняних виробників сирів як чинника формування конкурентних переваг / Ю. М. Родіонова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 9 (88). – С. 115-123.
 7. Теслюк С. Р. Організація молочарських кооперативів як чинник ефективного господарювання / С. Р. Теслюк // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 143-146.
 8. Черняк Н. І. Моделі і методи автоматизованого управління розвитком агропромислового комплексу регіону / Н. І. Черняк // дис. досл. Київ. – 2009. – 145 с.
- Рецензент – д. е. н., професор Гонта О. І.*